

Istraživanje o porastu stope djece oboljele od autizma

Kovač, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:817322>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of Bjelovar University of Applied Sciences](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**ISTRAŽIVANJE O PORASTU STOPE DJECE
OBOLJELE OD AUTIZMA**

Završni rad br. 33/SES/2022

Kristina Kovač

Bjelovar, lipanj 2022.

Veleučilište u Bjelovaru
Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Student: **Kovač Kristina**

JMBAG: 0111130136

Naslov rada (tema): **Istraživanje o porastu stope djece oboljele od autizma**

Područje: **Biomedicina i zdravstvo**

Pojlje: **Kliničke medicinske znanosti**

Grana: **Sestrinstvo**

Mentor: **dr. sc. Rudolf Kiralj**

zvanje: **viši predavač**

Članovi Povjerenstva za ocjenjivanje i obranu završnog rada:

1. **mr. sc. Marija Čatipović, predsjednik**
2. **dr. sc. Rudolf Kiralj, mentor**
3. **Tamara Salaj, mag. med. techn., član**

2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 33/SES/2022

U sklopu završnog rada potrebno je:

1. načiniti posebno konstruirani anonimni anketni upitnik za ispitivanje znanja i stavova opće populacije o autizmu, s naglaskom na trendove porasta stope autizma
2. provesti online anonimnu anketu o znanju i stavovima opće populacije o autizmu
3. pripremiti skup podataka iz rezultata ankete o znanju i stavovima opće populacije o autizmu (provjeriti potpunost i konzistentnost odgovora, te provjeriti varijable u smislu planiranja statističke analize)
4. načiniti statističku obradu (deskriptivnu statistiku) pripremljenog skupa podataka iz ankete o znanju i stavovima opće populacije o autizmu
5. interpretirati rezultate statističke analize o znanju i stavovima opće populacije o autizmu, s naglaskom na trendove porasta autizma, te usporediti dobivene rezultate s literaturnim podacima o porastu autizmu u svijetu
6. opisati javnozdravstveni značaj rezultata statističke analize o znanju i stavovima opće populacije o autizmu te objasniti ulogu sestre prvostupnice u edukaciji roditelja djeteta s autizmom, uzimajući u obzir generalne trendove porasta stope autizma koji su dobro dokumentirani u literaturi

Datum: 03.05.2022. godine

Mentor: **dr. sc. Rudolf Kiralj**

Zahvala

Zahvaljujem mentoru dr. sc. Rudolfu Kiralj na stručnoj pomoći i smjericama kroz cijelo pisanje završnog rada. Također se zahvaljujem svojoj obitelji na podršci tokom studiranja.

Sadržaj:

1. UVOD	5
1.1. Autizam u Hrvatskoj	6
1.2. Učestalost autizma	7
1.3 Prvi znakovi autizma	8
1.4. Povijest autizma	8
2. CILJ RADA	10
3. METODE RADA	10
4. REZULTATI	11
4.1. Raspodjela ispitanika s područja Republike Hrvatske na županije iz koje dolaze	11
4.2. Definicija autizma	12
4.3. Uzrok autizma	13
4.4. Autizam kroz društvo i medije	14
4.5. Udruge za djecu s autizmom u županijama Republike Hrvatske	15
4.6. Autizam kao bolest/poremećaj 21. stoljeća	16
4.7. Porast autizma u Hrvatskoj	17
7. LITERATURA	24
8. OZNAKE I KRATICE	26
9. SAŽETAK	27
10. SUMMARY	28

1. UVOD

Autizam kao razvojni poremećaj poznat je diljem svijeta, gotovo da i nema zemlje koja ne broji stotine ako ne i tisuće osoba s autizmom, što ujedno predstavlja i jedan od glavnih aktualnih problema današnjice. Autizam se javlja već u prve tri godine djetetova života te se vrlo lako dijagnosticira jer zahvaća gotovo sve psihičke funkcije, mogu ga prepoznati već i roditelji djeteta u vrlo ranoj životnoj dobi (1). Osnovni simptomi ove bolesti/poremećaja mogu se svesti na par natuknica: najčešće dolazi do poremećaja komunikacije odnosno govora, ne izražavanja emocija s obzirom na okolnosti u kojima se dijete u određenom momentu nalazi, određene bizarnosti u ponašanju i stereotipije (1). Autizam kao bolest ili poremećaj ima vrlo kratku povijest te je zapravo javnosti i medicini enigma tek zadnjih pet desetljeća. Godine 1910. Švicarski psihijatar Eugen Bleuler prvi je spomenuo autizam kada je proučavajući shizofreniju jedan od simptoma nazvao autismus (1). Kasnije je kroz istraživanja autizam proglašen kao samostalan razvojni poremećaj. Većina studija tvrdi kako u etiologiji autizma glavnu ulogu ima genetika no konačan uzrok još uvijek nije definirat; kroz istraživanja spominju se i ekološki čimbenici, ali i starija životna dob roditelja djeteta, naročito oca. Podatci iz 2021. godine, prema izvještaju Centra za sprečavanje i suzbijanje bolesti u SAD-u, bilježe se stalni porast prevalencije autizma (1,2). Trenutni porast bilježi se sa 11,3 /1000 djece, što bi značilo da 1 od 100 djece ima teškoće iz spektra autizma. U Republici Hrvatskoj se podaci o osobama s poremećajima iz autističnog spektra još uvijek prate samo u okviru Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom u kojem je 2021.god zabilježeno oko 2.000 slučajeva, pri čemu je, u skladu s gore navedenom procjenom prevalencije, moguće da broj doseže i do 12.000 osoba s određenim spektrom autizma (1,2).

1.1. Autizam u Hrvatskoj

Pojam autizam označuje biološki razvojni poremećaj mozga koji počinje u djetinjstvu, većinom su prvi simptomi ali i dijagnoza postavljeni već do treće godine života djeteta. Zadnja istraživanja ukazuju kako zahvaća gotovo sve psihičke funkcije u razvoju i traje cijeli život što bi značilo da za autizam trenutno nema konkretnog lijeka no bezobzira na to znanstveno je dokazano da se ranim prepoznavanjem te ciljanom pravilnom intervencijom može značajno poboljšati životni ishod osobe s autizmom (1,2). Klinička slika razlikuje se od slučaja do slučaja rijetko možemo naći dvije osobe s autizmom koje imaju identične simptome (1,2). Najčešće se radi o nedostatku verbalne i neverbalne komunikacije, stereotipiji i manju socijalne interakcije. Dijete koje pati od poremećaja autističnog spektra vidi, čuje i osjeća ali ne može sklopiti smislenu cjelinu tih utisaka te se povlači u vlastiti svijet u kojem se osjeća sigurno, pa zbog toga osobe sa autizmom često imaju problem sa izražavanjem svojih osjećaja, želja i potreba što se uvelike odražava na njihovo funkcioniranje u društvu (2). Poremećaj iz spektra autizma može se javiti i u kombinaciji s drugim poteškoćama kao što su Downov sindrom, epilepsija, Rett sindrom i tuberous sclerosis (2). U današnje vrijeme ne samo da završavaju osnovno školsko obrazovanje, već im je omogućen upis fakulteta i viših škola na kojima ostvaruju vrlo dobre rezultate i osposobljavaju se za zanimanja što im u budućnosti donosi financijsku neovisnost, no kako bi to postalo pravilo u Hrvatskoj i u svijetu potrebna je potpora samog društva i veća dostupnost različitih terapijskih programa koji uvelike pomažu u mentalnom i socijalnom razvitku osobe s autizmom. Europski parlament i Ujedinjeni narodi ocjenjuju osobe s poremećajem iz spektra autizma kao jednu od socijalno najviše isključenih grupa ljudi u društvu (2,3). Zbog toga i sve većeg broja autističnih osoba, opća skupština UN-a na sjednici održanoj 18.12.2007. prihvaća rezoluciju 62/139 koju je predložila država Katar te se donosi odluka o obilježavanju svjetskog dana svjesnosti o autizmu; obilježava se svake godine 2. travnja uz prigodne manifestacije diljem cijelog svijeta pa i u Hrvatskoj (2,3). U SAD-u je cijeli mjesec travanj proglašen kao „Mjesec svjesnosti o autizmu“ što upućuje na ozbiljnost teme i sve većeg broja osoba s poremećajem iz spektra autizma. U Hrvatskoj je kroz godine formirano sve više udruga za osobe s autizmom što također ukazuje na to kako je broj osoba s autizmom kroz godine rastao te se podizala svjesnost opće populacije o autizmu i osoba s autizmom (2,3).

02. april/travanj **Svjetski dan svjesnosti o autizmu**

Slika 1.1. Prikaz loga svjetskog dana svjesnosti o autizmu (3)

1.2. Učestalost autizma

Autizam se pojavljuje 4-5 puta češće kod dječaka nego kod djevojčica, 50-100 puta je češći u obitelji nego općoj populaciji, čime možemo istaknuti kako genetske predispozicije imaju važnu ulogu u etiologiji (3). Prema zadnjim istraživanjima u Hrvatskoj je registrirano 1096 osoba s autizmom iako je prema starijim podacima taj broj osam puta veći, a čak 500,000 od milijun stanovnika ima člana obitelji koji pati od autizma ili nekog njegovog spektra (3). Međunarodna udruga Autism Europe procjenjuje brojku od oko 5 milijuna osoba s autizmom na području cijele Europe. Organizacija US NASC (National Society for Children and Adults with Autism) naglašava da je prevalencija 1 (ili više) naspram 100 djece (3,4). Novija izvješća američkog centra za kontrolu bolesti i prevenciju pokazuju kako je 2014.god. prevalencija u SAD-u 1 oboljeli na 68 djece. Moramo uzeti u obzir da se veliki broj osoba s autizmom i dalje krije pod drugim dijagnozama što rezultira kasnijim dijagnosticiranjem autizma a u nekim slučajevima do dijagnoze autizma ni ne dolazi (3,4). U zadnjih par godine sve se više susrećemo i s ekranizacijom, poremećaj koji je često na prvu dijagnosticiran kao autizam zbog vrlo sličnih simptoma kao što je nerazvijena sposobnost govora, zatvaranje u sebe i anksioznost no za razliku od autizma do ekranizacije dolazi kada je dijete previše izloženo tehničkim uređajima najčešće mobilnim telefonima, zbog čega dolazi do manjka komunikacije sa fizičkim društvom što rezultira zatvaranjem djeteta u svoj imaginarni svijet i nedovoljno razvijen govor s obzirom na dob u kojoj se nalazi (4).

1.3 Prvi znakovi autizma

Kada se radi o autizmu vrlo je važno na vrijeme prepoznati znakove i potražiti stručnu pomoć u obliku dijagnostike, edukacije i naravno, potrebne terapije s obzirom na dijagnosticiran spektar autizma. Znakovi prepoznavanja vidljivi su već u ranoj životnoj dobi djeteta, naime veliki postotak dijagnosticira se već u prve tri godine djeteta (4,5).

Osnovni znakovi ranog prepoznavanja autizma su (6):

- Poremećaj prehrane u ranoj životnoj dobi (odbijanje bočice/dojenčad)
- Odbijanje tjelesnog kontakta i kontakta očima
- Djetetu nedostaje mašte u odnosu na njegove vršnjake
- Rijetko pokazuje strah od opasnosti
- Smijanje bez vidljivog razloga
- Izostanak komunikacije sukladno dobi u kojoj se nalazi

1.4. Povijest autizma

Kada sažmemo sve na jedno mjesto, kroz povijest su se pojavljivali različiti autistični simptomi i terapija, koji su opisani daleko prije nego što je autizam imenovan. Table Talk Martina Luthera sadrži priču o 12-godišnjem dječaku koji je prema ovome što danas znamo najvjerojatnije imao autizam i to teži oblik (7). Kako govore zapisi koje je tada zapisivao Lutherov zapisivač Mathesius, Luther je smatrao kako je dječak samo masa mesa bez duše opsjednuta sotonom te je nakon tog zaključka predložio da dječak bude ugušen smatrajući da ne može učiniti ništa kako bi se njegovo stanje promijenilo (7). Otprilike 1798. godine "divlje" dijete (iz prašume), koje je do određene životne dobi raslo i odrastalo u divljini uhvaćeno je 1798. godine te je pokazivalo nekoliko znakova autizma; tadašnji student medicine Jean Itard pokušao ga je liječiti u ono vrijeme vrlo popularnim i modernim bihevioralnim programom kroz koji je dijete trebalo steći socijalnu privrženost i početi govoriti (7,8). Nešto kasnije, 1910. godine poznati psihijatar iz Švicarske Eugen Bleuler bio je prvi koji je složio latinsku riječ autismus izvedene od Grčke riječi autos (αὐτός, što znači ja ili sam). Koristio je termin autismus kada je određivao simptome šizofrenije a njime je označavao morbidno samodivljenje (7,8). Godine 1943-te autizam poprima moderno

značenje kada je Leo Kanner tokom rada u bolnici Johns Hopkins prijavio čak 11-ero djece s vrlo sličnim upadljivim ponašanjem te je kasnije uveo i naziv infantilni autizam koji opisuje takvo ponašanje. Tada je pojam autizam bio predložen kao opis za djecu s nedostatkom interesa za druge ljude (7,8). Kanner je kasnije napisao izvješće naslovljeno kao autistična samoća i inzistiranje na jednolikosti, skoro sve karakteristike koje su tada bile opisane u izvješću smatraju se i danas tipičnima za autistični spektar poremećaja. Tek 1960-ih godina autizam je utemeljen kao odvojeni sindrom koji nije vezan za shizofreniju ili mentalnu retardaciju, a pred kraj 1970-ih javljaju se naznake mogućeg utjecaja genetike u autizmu te se autizam danas smatra psihijatrijsko stanje u kojem genetika snosi najveći postotak u etiologiji (8).

2. CILJ RADA

Cilj ovog rada je ispitati znanje i stavove opće populacije o autizmu u Republici Hrvatskoj putem posebno konstruiranog anketnog upitnika, deskriptivnom statistikom prikazati situaciju autizmu kao i sam porast učestalosti osoba s autizmom u Republici Hrvatskoj te ih usporediti literaturnim podacima o autizmu u svijetu. Kroz anketno istraživanje ispituje se opća populacija na područjima svih županija u Republici Hrvatskoj.

3. METODE RADA

Konstruiran je poseban anonimni anketni upitnik sa 17 pitanja, od kojih su se prvih 6 odnosila na sociodemografske podatke (dob, spol, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja, županija, pripadnost medicinskoj struci). Preostalih 11 pitanja odnosila su se na znanja, stavove i iskustva u vezi autizma. Sva pitanja su bila na odabir s više ponuđenih odgovora. Anketni upitnik je formiran putem Google Forms aplikacije.

Anketno istraživanje i prikupljanje statističkih podataka u Republici Hrvatskoj provedeno je anketnim istraživanjem opće populacije kojim su obuhvaćeni ispitanici svih županija na području Republike Hrvatske. Pozivi su provedeni putem društvenih mreža i email adrese ispitanika. Anketa je sprovedena u svibnju 2022. u sustavu Google Forms. Dobiveni podatci su kraju obrađeni metodama deskriptivne statistike uz upotrebu Google Forms i Microsoft Excel aplikacija. Dodatni podatci o porastu autizma u svijetu prikupljeni su iz literature.

4. REZULTATI

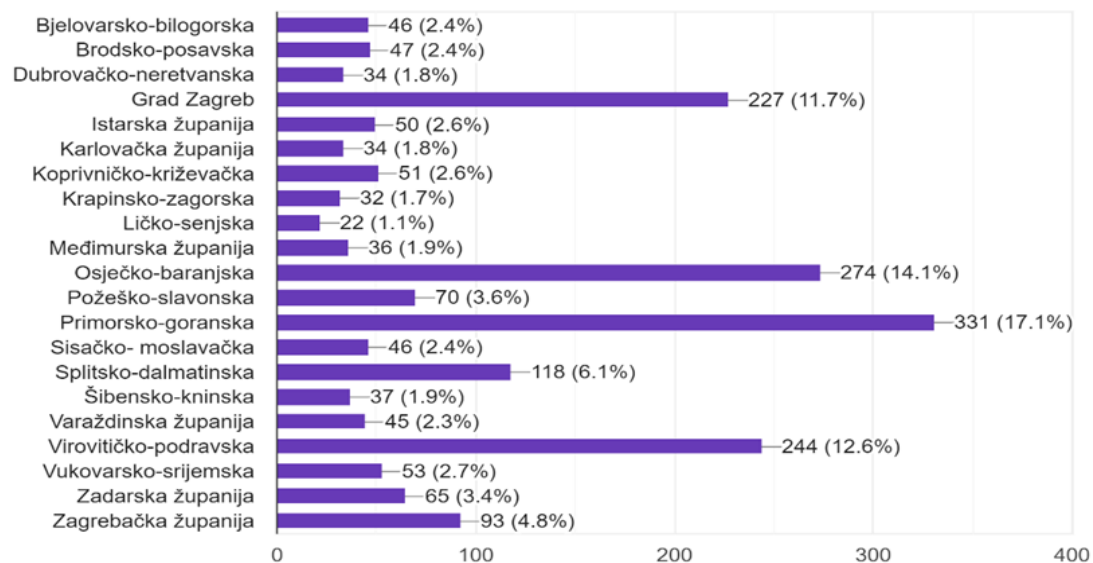
Tokom istraživanja provedena je anketa na području Republiku Hrvatske na temu znanje i stavovi opće populacije o autizmu. U anketnom ispitivanju sudjelovalo je 1,937 ispitanika u dobi od 18 godina do 50 godina i više, od čega je 1,733 (86,5%) ispitanika bilo ženskog spola, a 201 (10,5%) muškog spola. Na pitanje o razini dostignutog obrazovanja 982 (50,7%) ispitanika odgovorilo je kako ima završenu srednju stručnu spremu, visoku stručnu spremu posjeduje 502 (25,9%) ispitanika, dok je 425 (21,9%) ispitanika bilo je sa višom stručnom spremom, njih 28 (1,4%) posjeduje završenu osnovnu školu. Sveukupno 1217 (62,8%) ispitanika reklo je kako živi u gradu, njih 464 (23,9%) izjasnilo se kako živi na selu, a njih 258 (13,3%) označilo je prigradsko naselje kao mjesto svog boravka. Od 1939 ispitanika njih 1506 (77,7%) odgovorilo je kako ne radi, nije radilo niti se trenutno školuje za rad u bilo kojoj grani medicinske struke, njih 405 (21,4%) radi, radilo je ili se trenutno školuje za rad u određenoj grani medicinske struke, a 18 (0,9%) ispitanika odgovara kako nije sigurno.

4.1. Raspodjela ispitanika s područja Republike Hrvatske na županije iz koje dolaze

Istraživanje je provedeno na području svake županije Republike Hrvatske, te su dobiveni sljedeći rezultati (slika 4.1): 331 (17,1%) ispitanika bilo je s područja Primorsko-goranske županije što je ujedno i županija s najviše ispitanika u provedenom istraživanju, nešto niži broj od 274 (14,1%) ispitanika broji Osječko-baranjska županija te Virovitičko podravska županija koja broji 244 (12,6%) ispitanika i Grad Zagreb sa 227 (11,7%) ispitanika. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji bilo je 46 (2,4%) ispitanika, Brodsko-posavska županija ima 47 (2,4%) ispitanika, Dubrovačko neretvanska 34 (1,8%), Istarska županija 50 (2,6%), Karlovačka županija 34 (1,8%), Koprivničko-križevačka 51 (2,6%), Krapinsko-zagorska 32 (1,7%), Ličko-senjska 22 (1,1%), Međimurska županija 36 (1,9%), Požeško-slavonska 70 (3,6%), Sisačko-moslavačka 46 (2,4%), Splitsko-dalmatinska 118 (6,1%), Šibensko-kninska 37 (1,9%), Varaždinska županija 45 (2,3%), Vukovarsko-srijemska 53 (2,7%), Zadarska županija 65 (3,4%) ispitanika, a Zagrebačka županija ima 93 (4,8%) ispitanika.

Označite iz koje županije dolazite

1,939 responses

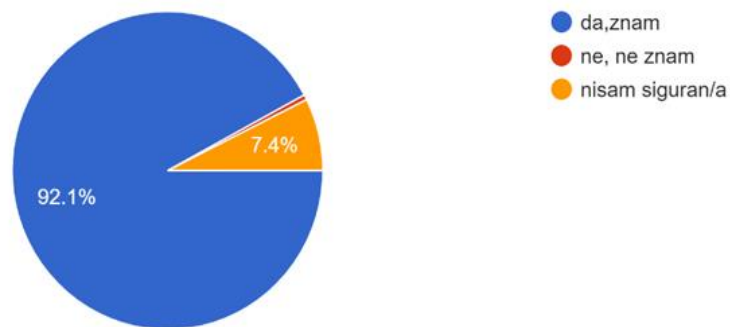

Slika 4.1. Raspodjela ispitanika po županijama u Republici Hrvatskoj

4.2. Definicija autizma

Kroz povijest pojam autizam definirao se na različite načine i većinom bio vezan za određenu bolest ili poremećaj. No danas sa sigurnošću možemo reći kako je autizam samostalan razvojni poremećaj mozga koji se definira već u ranom djetinjstvu. Tokom anketnog ispitivanja znanja od 1939 ispitanika njih 1786 (92,1%) odgovorilo je kako zna što je autizam, njih 143 (7,4%) nije bilo sigurno da li bi u ovom trenutku znali reći što je autizam, a 10 (0,5%) ispitanika izjasnilo se kako ne zna što je autizam (slika 4.2).

Znate li što je autizam?
1,939 responses

Slika 4.2. Raspodjela odgovora ispitanika o definiciji autizma u Republici Hrvatskoj

4.3. Uzrok autizma

Prema zadnjim istraživanjima smatra se kako genetika snosi najveći postotak u etiologiji autizma, no da li određen postotak nose i drugi faktori iz svakodnevnog života nije za sada znanstveno dokazano. Na pitanje što je po njihovom mišljenju uzrok autizma (Slika 4.3), 1075 (55,4%) ispitanika odgovorilo je kako za uzrok smatra genetske predispozicije, dok je 374 (19,4%) ispitanika odabralo je sredstva različitog djelovanja (lijekovi, cjepiva, dodatci prehrani), njih 112 (5,8%) smatra kako negativan utjecaj okoliša (klimatske promjene, zračenje, zagađenje) može biti uzrok autizma, 85 (4,4%) ispitanika kao odgovor je odabralo utjecaj tehnologije i ubrzan način života, a 52 (2,7%) ispitanika suvremena prehrana (kemijski dodatci prehrani i sl.),

a 24 (1,2%) ispitanika odlučilo se za loš odgoj i uvjete za odrastanje. Svega 218 (11,2%) ispitanika nije pronašlo odgovor koji bi naveli kao uzrok.

Što bi po Vašem mišljenju mogao biti uzrok Autizma?

1,939 responses

Slika 4.3. Raspodjela odgovora opće populacije na pitanje o uzroku autizma u Republici Hrvatskoj

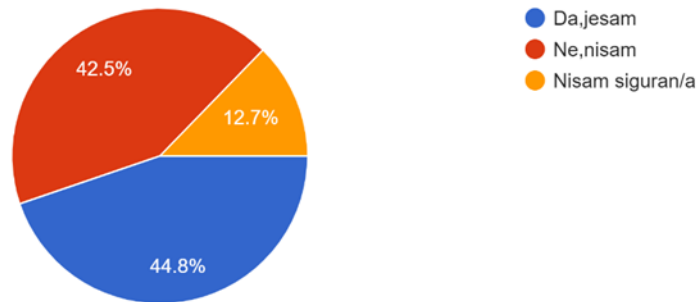
4.4. Autizam kroz društvo i medije

U medijima se često možemo susresti sa pojmom „Epidemija autizma“. Ovaj termin različiti mediji koriste kako bi opisali porast osoba s autizmom, što je pokazatelj koliko je autizam u društvu postao aktualna tema za razgovor, ali i za istraživanje i izvještavanje o istom, te koliko je susret s autističnom osobom u svakodnevnom životu postao sve češći (9). Tokom anketnog istraživanja 868 (44,7%) ispitanika odgovorilo je kako se u zadnjih pet godina susrelo s informacijom o porastu stope autizma u svojoj županiji kroz medije (radio/TV, društvene mreže, internet) ili komunikaciju s drugim ljudima. No 825 (42,5%) ispitanika odgovorilo je kako se

nije susrelo s navedenom informacijom, a 247 (12,7%) ispitanika odgovorilo je kako nije sigurno (slika 4.4).

Jeste li čitali/čuli o porastu stope Autizma unazad pet godina u Vašoj županiji? (društvene mreže, radio/TV, internet, literatura, kroz komunikaciju s ljudima)

1,939 responses

Slika 4.4. Raspodjela informiranosti opće populacije o porastu stope autizma u Republici Hrvatskoj u posljednjih pet godina

4.5. Udruge za djecu s autizmom u županijama Republike Hrvatske

Nakon što je autizam proglašen za samostalni razvojni poremećaj, pristup pri liječenju se promijenio, a edukacija i podrška postale su glavne odrednice što je rezultiralo otvaranjem različitih udruga za osobe s autizmom diljem svijeta, kako je rastao broj autističnih osoba rasla je i potreba za sve većim brojem udruga tog tipa (9). U anketnom istraživanju ispitanicima je postavljeno pitanje postoji li u njihovoj županiji aktivna udruga za autističnu djecu. Rezultati su prikazani na slici 4.5: 472 (24,3%) ispitanika odgovorilo je kako postoji više od jedne udruge, 375 (19,3%) kako postoji jedna udruga, 133 (6,9%) ispitanika odgovorilo je kako u njihovoj

županiji ne postoji aktivna udruga, a njih 960 (49,5%) nije bilo sigurno. U istraživanju je ispitano 1939 ispitanika (slika 4.5).

Slika 4.5. Raspodjela odgovora na pitanje o aktivnim udrugama za autističnu djecu u županijama u Republici Hrvatskoj

4.6. Autizam kao bolest/poremećaj 21. stoljeća

Zbog sve većeg broja osoba s autizmom, autizam se naziva tragedijom djece 21. stoljeća, no točan razlog samog porasta autističnih osoba u Hrvatskoj i svijetu nije definiran; zbog naglog porasta mnogi smatraju autizam kao nešto novo i još uvijek nedovoljno istraženo (9,10). U anketnom istraživanju u ovom radu sudjelovalo je ukupno 1939 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Njih 1443 (74,4%) odgovorilo je kako ne smatra da je autizam novootkrivena bolest/poremećaj, 286 (14,7%) odgovorilo je kako smatra da je autizam novootkrivena bolest/poremećaj, a 211 (10,9%) ispitanika nije sigurno. Iz navedenih rezultata možemo zaključiti kako ispitana opća populacija u Republici Hrvatskoj u velikom postotku ne smatra da je autizam nešto novo s čime se opća populacija susreće. Dobiveni zaključak dodatno potvrđuje i činjenica da se od 1939 ispitanika njih 1524 (78,6%) u zadnjih pet godina barem jednom susrelo s autističnom osobom u svakodnevnom životu, dok je samo 284 (14,6%) ispitanika odgovorilo je kako se u zadnjih pet godina nije susrelo s autističnom osobom, a njih 132 (6,8%) nije bilo sigurno. Da su se s autističnom osobom susreli tokom svoje svakodnevnice van svog privatnog

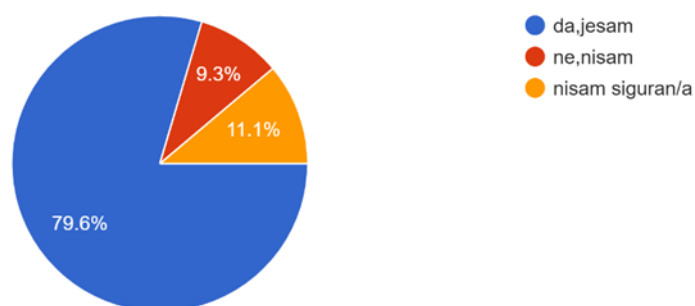
života potvrđuje činjenica da je 1564 (80,6%) ispitanika na sljedeće pitanje odgovorilo kako nema člana obitelji koji boluje od autizma. Svega 300 (15,5%) ispitanika odgovorilo je kako ima u obitelji osobu s autizmom, a njih 76 (3,7%) nije bilo sigurno. Iako je iz navedenih istraživanja vidljivo kako je autizam u 21. stoljeću dio naše svakodnevnice, autistične osobe u Republici Hrvatskoj i dalje nemaju stalnu i svima dostupnu adekvatnu skrb poput edukacije i podrške društva koja je neophodna kako bi autistična osoba napredovala kroz osobni razvitak i obrazovanje. Zbog toga rijetko srećemo autistične osobe na radnim mjestima ili u samostalnom obavljanju životnih obaveza. Naime, od 1939 ispitanika njih 1284 (66,2%) reklo je kako se u zadnjih pet godina nisu susreli s autističnom osobom na svom radnom mjestu bilo da se radi o zaposleniku ili korisniku, što u ovom slučaju potvrđuje manjak edukacije i podrške društva za osobe s autizmom i njihove obitelji. Na postavljeno pitanje 539 (27,7%) ispitanika odgovorilo je kako se susrelo s osobom koja boluje od autizma na svom radnom mjestu bilo da se radi o korisniku ili zaposleniku, ali ako uzmemo u obzir da je 416 (21,3%) ispitanika radilo, radi ili se školuje za rad u jednoj od grana medicinske struke, ostaje nam vrlo mali postotak od 6,4% ispitanika koji su se sreli s autističnom osobom na radnom mjestu van medicinske struke (4). Samo 117 (6%) ispitanika na navedeno pitanje odgovorilo je kako nije sigurno. Ispitanici opće populacije u Republici Hrvatskoj odgovarali su i na pitanje što misle treba li osobi s autizmom 24-satna skrb tokom cijelog života: 636 (32,8%) ispitanika je odgovorilo kako misli da je osobama s autizmom potrebna 24-satna skrb tokom cijelog života, 637 (32,8%) je odgovorilo kako nije sigurno, 509 (26,3%) odgovorilo je kako je osobama s autizmom potrebna 24-satna skrb samo u ranijoj životnoj dobi, a 157 (8,1%) ispitanika smatra kako je osoba s autizam potpuno sposobna skrbiti sama o sebi. Prema dobivenim rezultatima, možemo zaključiti kako su mišljenja opće populacije o samostalnosti osoba s autizmom u Republici Hrvatskoj podijeljena.

4.7. Porast autizma u Hrvatskoj

Najnoviji podatci iz 2021. godine, prema izvještaju Centra za sprečavanje i suzbijanje bolesti u SAD-u, pokazuju stalan porast prevalencije autizma, koji trenutno iznosi 11,3 /1000 djece, što bi značilo da 1 od 100 djece ima teškoće iz spektra autizma (10). U Republici Hrvatskoj se podaci o osobama s poremećajima iz autističnog spektra još uvijek prate samo u okviru Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom u kojem je 2021. godine zabilježeno oko 2.000 slučajeva, pri čemu je,

u skladu s gore navedenom procjenom prevalencije, moguće da broj doseže i do 12.000 osoba s određenim spektrom autizma (10). U djelu anketnog istraživanja opće populacije u Republici Hrvatskoj u kojem su postavljena pitanja vezana za porast autističnih osoba, od 1939 ispitanika njih 877 (45,2%) odgovorilo je kako je u svojoj županiji uočilo porast djece s autizmom u školama i vrtićima u zadnjih pet godina, 589 (30,4%) odgovorilo je kako u navedenom slučaju nije uočilo porast autistične djece, a njih 473 (24,4%) izjasnilo se kako nije sigurno. Međutim, na pitanje o porastu zapošljavanja sve većeg broja asistenata u nastavi u zadnjih pet godina u županiji iz koje dolaze, 1544 (79,6%) ispitanika odgovorilo je kako je uočilo porast i potrebu sve većeg broja zapošljavanja asistenata u nastavi, 180 (9,3%) ispitanika izjasnilo se kako nije uočilo porast, a 215 (11,1%) odgovorilo je kako nije sigurno. Iz dobivenih podatka možemo zaključiti kako opća populacija Republike Hrvatske u velikom postotku primjećuje sve veću potrebu zapošljavanja asistenata u nastavi, pa samim time i sve veći postotak djece kojima je iz određenog razloga potrebna pomoć kako bi svladali osnovne školske zadatke prilagođene njihovoj dobi (slika 4.6).

Jeste li uočili sve veću potrebu za zapošljavanjem asistenata u nastavi (osnovna škola) u zadnjih pet godina u svojoj županiji?
1,939 responses

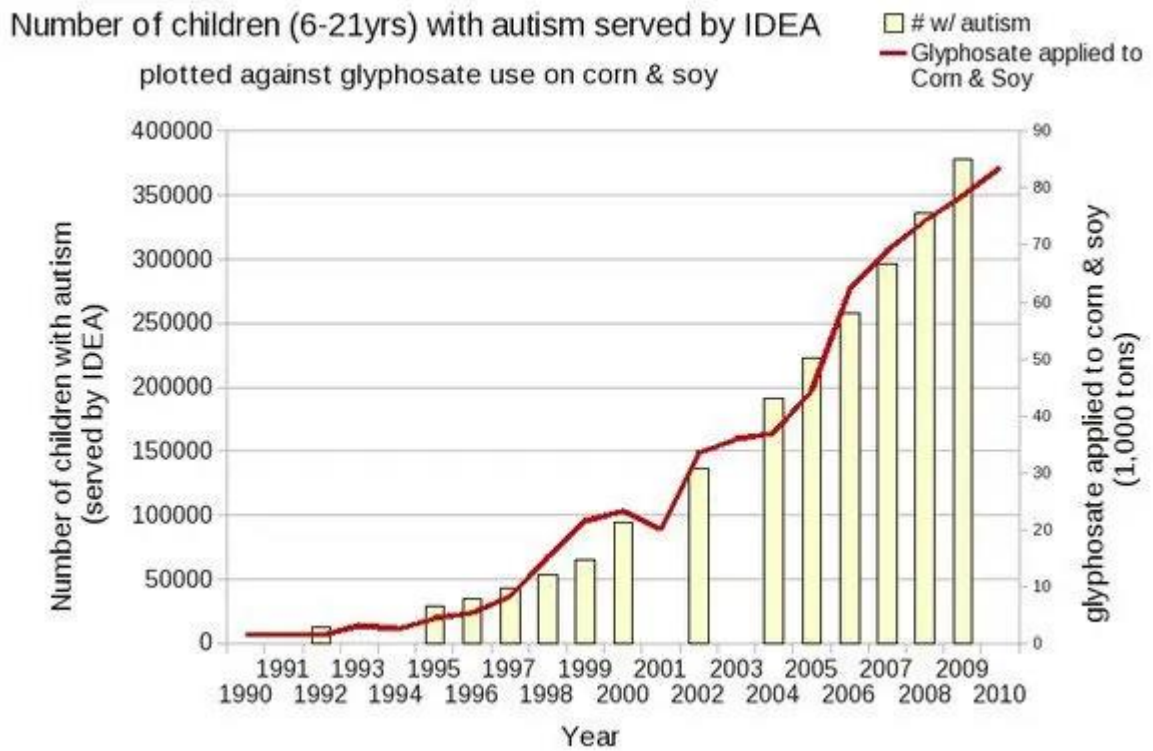

Slika 4.6. Raspodjela odgovora opće populacije o sve većoj potrebi zapošljavanja asistenata u nastavi u Republici Hrvatskoj

4.8. Autizam u svijetu

Nagli porast prijavljenih slučajeva autizma dogodio se 90-ih i 2000-ih godina (11). Najviše istraživanja porast pripisuju promjenama u dijagnostičkoj praksi i svjesnosti javnosti, no valja naglasiti kako još uvijek nisu isključeni određeni okolišni faktori. Godine 2002. u Kaliforniji je provedeno istraživanje u kojem je zaključeno kako povećanje stope autizma u Kaliforniji ne

može biti objašnjeno promjenama u dijagnostičkim kriterijima, međutim naknadnim istraživanjem 2006. godine analitički podatci ukazuju kako je učestalost slabo mjerena te zbog toga mnogi slučajevi zapravo nisu bili dijagnosticirani (11). Revizija napravljena 2007. godine nalazi povezanost između poodmakle dobi oba roditelja i autizma djeteta, s tim da je naglašen veći rizik u slučaju starijih očeva nego kod starijih majki (11). Nije dokazano da poodmakla dob roditelja uzrokuje autizam, ali je navedeno kako predstavlja rizik; isti rizik za autizam predstavlja i dijabetes, krvarenje, upotreba psihijatrijskih lijekova tokom trudnoće, zatim određena stanja tokom trudnoće koja uzrokuju smanjenu težinu djeteta pri porodu, kraće trajanje trudnoće te hipoksije za vrijeme porođaja (11). Prema podacima iz 2021. godine u izvještaju Centra za sprečavanje i suzbijanje bolesti u SAD-u, bilježi se stalan porast prevalencije autizma, i trenutno iznosi 11,3 /1000 djece, što bi značilo da 1 od 100 djece ima teškoće iz spektra autizma (11,12). Mediji su učestalost autizam povezivali s različitim cjepivima kojima su djeca izložena od vrlo rane životne dobi i mnogim državama smatraju se obaveznima (11,12). Bogle se izjasnila protiv cjepiva te je u SAD-u provela različita istraživanja koja su pratila korelaciju između povećanja broja cjepiva i učestalosti pojave autizma. Istraživanjem je došla do podataka koji su potvrdili pretpostavku, da je povećanje broja cjepiva i procijepljenosti stanovništva povezano s povećanjem učestalosti autizma unutar stanovništva, na primjeru stanovništva SAD-a (12). Međutim, zdravstveno istraživanje koje bi potvrdilo njene iznesene činjenice i potvrdilo istraživanje i dalje službeno ne postoji. Seneff također zagovara povezanost cjepiva s autizmom, naročito cjepiva koja sadrže živu, međutim u medijima je privukla veliku pažnju izjavom „Ovim tempom rasta stope do 2025. godine svako drugo dijete biti će autistično“ (11,13). Do izjave je došlo nakon što je prezentirala podatke (slika 4.8) koji pokazuju korelaciju između porasta upotrebe Monsantoovog herbicida Roundup (s aktivnim sastojkom glifosatom) na određenim usjevima i rasta stope autizma, no iako istraživanja potvrđuju korelaciju time se ne dokazuje da je glifosat direktan krivac za porast odnosno oboljenje od autizma i njegov porast.

Slika 4.8. Grafički prikaz korelacije autizma i Monstantovog herbicida Roundup (11).

5. RASPRAVA

Od kako je autizam proglašen kao samostalan razvojni poremećaj i kao takav uvršten u medicinske dijagnoze, sve se češće počinje dijagnosticirati diljem svijeta. No da li je bolja dijagnostika i uzrok samog porasta autističnih osoba, nije konačno definirano niti dokazano. Autizam i dalje predstavlja određenu nepoznanicu za statističare i dijagnostičare diljem svijeta, sve češće se u medijima može naći kako je osim genetske predispozicije jedan od vodećih uzroka autizma i okoliš odnosno zagađenje, klimatske promjene te zračenja kojemu je dijete unazad dva desetljeća izloženo već u vrlo ranoj životnoj dobi (14). Kada je riječ o zračenju medicinska struka sve češće spominje pojam ekranizacije koji se vrlo često na prvu dijagnosticira kao autizam, a zapravo se radi o nerazvitku govora i socijalno društvenih sposobnosti djeteta zbog pretjeranog izlaganja naprednoj tehnologiji kao što su televizija, mobilni telefoni i drugi uređaji koji štetnim zračenjima ali i prikazanim sadržajem usporavaju mentalni razvoj djeteta (14,15). Razlika između ekranizacije i autizma je svakako u tome što je autizam stalno stanje koje se ne može izliječiti, a ekranizacija uz pravovremenu i ispravno provedenu terapiju u pubertetu najčešće nestaje. Kada je dijete još u ranoj životnoj dobi vrlo je teško razdvojiti ekranizaciju od autizma, stoga ne čudi što se ekranizacija na prvu dijagnosticira kao autizam ali djeluje vrlo zbunjujuće; jer ako se dijagnoza ne promjeni s autizma na ekranizaciju a simptomi kroz godine ne stanu, stvara se slika kako je autizam izlječiv što nikako nije točno (14). Porast djece s autizmom zabrinjava populaciju diljem svijeta, vode se različite rasprave o uzroku s ciljem da se smanji porast. Dr. Seneff godinama se bavila jednim takvim istraživanjem te je nedavno privukla veliku pažnju medija diljem svijeta izjavivši kako će ovim tempom rasta stope do 2025. godine svako drugo dijete biti će autistično. Svoju izjavu pokušala je potvrditi prikupljenim podacima koji pokazuju korelaciju između porasta upotrebe Monsantoovog herbicida Roundup (s aktivnim sastojkom glifosatom) na određenim usjevima i rasta stope autizma. No iako istraživanja potvrđuju korelaciju time se ne dokazuje da je glifosat direktan uzročnik porasta učestalosti autizma (13,15). Dr. Seneff također smatra da su cjepiva koja sadrže živu utjecala na porast autizma, ali za to nema konkretnih dokaza. U Republici Hrvatskoj podaci o osobama s poremećajima iz autističnog spektra još uvijek se prate samo u okviru Hrvatskog registra o osobama s invaliditetom, u kojemu je 2021. godine zabilježeno oko 2.000 slučajeva, pri čemu je, u skladu s gore navedenom procjenom prevalencije, moguće da broj doseže i do 12.000 osoba s određenim spektrom autizma (13,15). U djelu anketnog istraživanja koje je provedeno u okviru opće populacije u Republici Hrvatskoj postavljeno je pitanje vezano za porast autističnih osoba. Od 1939 ispitanika njih 877 (45,2%) odgovorilo je kako je u svojoj županiji uočilo porast djece s

autizmom u školama i vrtićima u zadnjih pet godina, 589 (30,4%) odgovorilo je kako u navedenom slučaju nije uočilo porast autistične djece, a njih 473 (24,4%) izjasnilo se kako nije sigurno. Ove činjenice bi značile kako je skoro pola ispitanika primijetilo porast djece s autizmom u školama i vrtićima u županiji iz koje dolaze. Hrvatska istraživanja trenutno u najvećem broju slučajeva navode genetičku predispoziciju kao uzrok autizma, a porast broja oboljelih pripisuju boljoj dijagnostici i uznapredovanju medicine i svijesti opće populacije, dok se u razvijenijim državama spominje više različitih faktora kada je u pitanju uzrok i sam porast broja autističnih osoba (15,16).

6. ZAKLJUČAK

Broj autistične djece diljem svijeta je sve veći, otvaraju se posebne škole za djecu s teškoćama, zapošljavaju se asistenti u nastavi i sve više provode različite edukacije kako bi društvo što više prihvatilo osobe s autizmom i dalo im prostora i podršku za osobni napredak i razvijanje. Iz istraživanja se daje zaključiti kako porastu djece s autizmom prethode različiti faktori od onih ekoloških, genetskih i farmaceutskih do razvitka dijagnostike kroz godine. Mišljenje opće populacije ispitane u anketnom istraživanju oko samog uzroka za nastanak autizma je podijeljeno, isto je i u svijetu gdje mnoga znanstvena istraživanja zagovaraju genetske predispozicije i bolju dijagnostiku ali sve češće u medijima nailazimo i na istraživanja s objavljenim podacima o određenim ekološkim čimbenicima i štetnosti zračenja. No bez obzira što zagovarali kao uzrok, svi se slažu kako je autizam u stalnom porastu, te govora o konkretnom padu broja oboljelih nije bilo zadnje desetljeće. U anketnom istraživanju provedeno među općom populacijom Republike Hrvatske ispitano je 1939 ispitanika, a od njih 877 (45,2%) odgovorilo je kako je u svojoj županiji uočilo porast djece s autizmom u školama i vrtićima u zadnjih pet godina, 589 (30,4%) odgovorilo je kako u navedenom slučaju nije uočilo porast autistične djece, a njih 473 (24,4%) izjasnilo se kako nije sigurno. Skoro pedeset posto ispitanika reklo je kako je uočilo porast djece s autizmom u školama i vrtićima na području svoje županije, što također ukazuje na učestalost autizma u svakodnevnom životu ali i o dobro provedenoj edukaciji među općom populacijom jer su znali prepoznati autizam kada su se s njim susreli.

7. LITERATURA

1. Komes D. Autizam (završni rad). Varaždin: Sveučilište Sjever; 2016.
2. Šimleša I. Autizam kod djece (završni rad). Petrinja: Učiteljski fakultet; 2017.
3. Martinić B. Autizam, što je to? Split: Talic Graficom; 2010
4. Nikolić S. Autistično dijete. Zagreb: Prosvjeta; 2000.
5. Bujasović Petković Z, Frey Škrinjar i suradnici. Poremećaji autističnog spektra. Zagreb: Školska knjiga; 2010.
6. Volkmar F. R. Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders. New York: Springer; 2013.
7. Remschmidt H. Autizam – pojavni oblici, uzroci, pomoć. Jastrebarsko: Naklada Slap; 2009.
8. Benjak T, Vuletić G. Prevalence of Pervasive Developmental Disorders – Croatia in Comparison with Other Countries of the World. U: Fitzgerald M. Recent Advances in Autism Spectrum Disorders - Volume I. London: IntechOpen; 2013.
9. Wolff S. The history of autism. European Child & Adolescent Psychiatry 2014;13:201-208.
10. Kuhn RC. Eugen Bleuler's concepts of psychopathology. History of Psychiatry 2004;15:361-366.
11. Suresh A. Autism increase mystery solved? No, it's not vaccines, GMOs, glyphosate - or organic, foods. Genetic Literacy Project [Online]. 2016. Dostupno na: <https://geneticliteracyproject.org/2022/05/20/autism-increase-mystery-solved-no-its-not-vaccines-gmos-glyphosate-or-organic-foods/> (09.06.2022.)
12. Nađ-Jerković E. Muzej za POGLED – edukativno-inkluzivni projekt čakovečkoga muzeja za djecu u spektru autizma. U: Ćosić N. Međunarodna konferencija Kultura različitosti: Podzastupljene i ranjive skupine u muzejskom okruženju - Zbornik radova. Zagreb: Tiflološki muzej, 2021, str. 201-213.
13. Benačić A. Hoće li zbog Monsanta do 2025. svako drugo dijete biti autistično? Neće. Faktograf.hr [Online], 2019. Dostupno na: <https://faktograf.hr/2019/07/23/hoce-li-zbog-monsanta-do-2025-svako-drugo-dijete-bit-ce-autisticno-nece/> (22.06.2022.)

14. Kolevzon A, Gross R, Reichenberg A. Prenatal and perinatal risk factors for autism: a review and integration of findings. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 2007; 161:326-333.
15. Aschner M, Costa, LG (urednici). *Environmental factors in neurodevelopmental and neurodegenerative disorders*. Cambridge: Academic Press; 2015.
16. Castro K, Klein SL, Baronio D, Gottfried C, Riesgo R, Perry IS. Folic acid and autism: What do we know? *Nutritional Neuroscience* 2016;19:310-317.

8. OZNAKE I KRATICE

SAD - Sjedinjene Američke Države

US NASC - National Society for Children and Adults with Autism

9. SAŽETAK

Autizam je samostalan razvojni poremećaj mozga koji se dijagnosticira već u vrlo ranoj dobi djeteta. Autizam se kroz povijest razvijao i broj djece s autizmom je stalno rastao, pa je ubrzo došlo do sve veće potrebe za edukacijom oko samog poremećaja ali zapošljavanjem asistenata u nastavi i otvaranjem škola za djecu s razvojnim poremećajem. Točan uzrok porasta nije definiran a uzrok samog autizma dijeli se na različite čimbenike, najviše se spominje genetska predispozicija ali ne zaostaju puno ni ekološki i farmaceutski čimbenici te razvitak tehnologije i zračenja. Republika Hrvatska trenutno broji oko 2000 registriranih osoba s autizmom, no točan broj ne možemo znati jer se autizam vrlo često zna sakrivati iza ostalih dijagnoza, a u određenim slučajevima do službene dijagnoze nikada ni ne dođe zbog straha od odbacivanja društva. U anketnom istraživanju provedenom na području Republike Hrvatske od 1939 ispitanika njih 1524 (78,6%) odgovorilo je kako se u zadnjih pet godina barem jednom susrelo s autističnom osobom u svakodnevnom životu, njih 284 (14,6%) odgovorilo je kako se u zadnjih pet godina nije susrelo s autističnom osobom, a njih 132 (6,8%) nije bilo sigurno. Kako bi potvrdili činjenicu da su se s autističnom osobom susreli tokom svoje svakodnevnice ispitanicima je postavljeno pitanje da li imaju člana obitelji koji je autističan na što je 1564 (80,6%) ispitanika odgovorilo kako nema člana obitelji koji boluje od autizma. Svega 300 (15,5%) ispitanika odgovorilo je kako ima u obitelji osobu s autizmom, a njih 76 (3,7%) nije bilo sigurno. Porast autizma diljem svijeta u stalnom je istraživanju kao i njegovi uzroci, gotovo da nema zemlje koja ne broji stotine osoba s dijagnozom autizma.

Ključne riječi: autizam, spektar autizma, istraživanje

10. SUMMARY

Autism is a standalone developmental brain disorder that is diagnosed at a very young age. Autism has evolved throughout history and the number of children with autism was increasing constantly, so soon there was a growing need for education about the disorder and for hiring teaching assistants and opening schools for children with developmental disorder. The exact cause of the increase is not known and the cause of autism is divided into various factors. Genetic predisposition is the most mentioned cause, followed by environmental and pharmaceutical factors along with the development of technology and radiation. The Republic of Croatia currently has about 2000 registered people with autism, but the exact number is not known because autism is oftenly hidden behind other diagnoses. In certain cases, official diagnosis never occurs because of the fear of rejection by society. In a survey conducted in the Republic of Croatia, from the total of 1939 respondents 1524 (78.6%) answered that they have met an autistic person in everyday life at least once in the last five years, 284 of them (14.6%) answered that in the last five years they have not encountered an autistic person, and 132 (6.8%) were unsure. In order to confirm the fact that they met an autistic person during their everyday life, the question was made whether they had family member who is autistic; 1564 (80.6%) respondents answered that there had no family members suffering from autism. Only 300 (15.5%) respondents answered that they had a family member suffering from autism, while 76 (3.7%) respondents were unsure. The rise of autism around the world as well as its causes is in constant research. There is almost no country that does not have hundreds of people diagnosed with autism.

Keywords: autism, spectrum of autism, research

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjereno označeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, 08.06.2024.	Kristina Đanić	Đanić

Prema Odluci Veleučilišta u Bjelovaru, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru bit će pohranjene i javno dostupne u internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ukoliko ste suglasni da tekst Vašeg završnog rada u cijelosti bude javno objavljen, molimo Vas da to potvrdite potpisom.

Suglasnost za objavljivanje elektroničke inačice završnog rada u javno dostupnom nacionalnom repozitoriju

Kristina Dvačić

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da se radi promicanja otvorenog i slobodnog pristupa znanju i informacijama cjeloviti tekst mojeg završnog rada pohrani u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i time učini javno dostupnim.

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 08.06.2022.god

Dvačić
potpis studenta/ice